

UOT 355/359

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİNİN DAXİLİ QOŞUNLARININ FORMALAŞMASI

polkovnik-leytenant Tural Novruzov
Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunları
E-mail: spartakbox8@gmail.com

Xülasə. Daxili Qoşunlar müstəqil dövlətimizin ilk nizami qoşun növlərindən biri kimi ordu quruculuğunun başlanğıc mərhələsində xüsusi rol oynamışdır. Daxili Qoşunlar yarandığı gündən etibarən ölkədə daxili sabitliyin qorunub saxlanılması ilə yanaşı, Vətənin müdafiəsində də iştirak etmişdir. Ümummillə lider Heydər Əliyev tərəfindən 1995-ci il martın 9-da imzalanmış fərmana uyğun olaraq, 12 mart tarixi Daxili Qoşunlar Günü elan olunmuşdur. Bu da təsadüfi deyil, məhz müstəqil Azərbaycanın Daxili Qoşunlarının şəxsi heyəti ölkəmizin ərazi bütövlüyü uğrunda erməni işğalçılarına qarşı döyüş əməliyyatlarına ilk dəfə olaraq 1992-ci il mart ayının 12-də başlamışdır. Məqalədə müstəqilliyimizin ilk illərindən etibarən Azərbaycan DİN-in Daxili Qoşunlarının yaradılması, formalaşması və fəaliyyətindən bəhs olunur.

Açar sözlər: Daxili Qoşunlar, döyüş yolu, hərbi hissə, bölmə, Milli Qəhrəman.

Giriş

Azərbaycan Respublikasının Daxili Qoşunları ölkənin ərazi bütövlüyünün qorunmasında, eləcə də ictimai asayişin və sabitliyin təmin edilməsində özünü dəfələrlə doğrultmuş bir qoşun növüdür.

Ölkəmizin ən ağır günlərində, 1992–1994-cü illərdə ölkənin ərazi bütövlüyü uğrunda gedən döyüşlərdə iştirak edən Daxili Qoşunların şəxsi heyətindən 672 nəfər şəhid olmuş, 9 nəfər itkin düşmüş 1172 nəfər isə yaralanmışdır. Göstərdikləri qəhrəmanlıq və igidliyə, eləcə də hərbi borclarının yerinə yetirilməsinə vicdanla yanaşdıqlarına görə Daxili Qoşunların 9 hərbi qulluqçusu (onlardan 8-i ölümündən sonra) “Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı” adına layiq görülmüş, 1738 nəfər müxtəlif dövlət mükafatları ilə təltif olunmuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 9 mart 1995-ci il tarixli fərmanı ilə qoşunların Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda Ermənistanın hərbi təcavüzünə qarşı döyüşə başladığı gün – 12 mart “Azərbaycan Respublikasının Daxili Qoşunlarının Günü” elan edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunları

Müstəqil Azərbaycanın Daxili İşlər Nazirliyinin tərkib hissəsi olan Daxili Qoşunların yaradılması 1991-ci il oktyabrın 18-də ölkəmizin suverenlik əldə etməsindən sonra mümkün olmuşdur. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 11 dekabr 1991-ci il tarixli, 489 №-li Fərmanı ilə Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqı (SSRİ) Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunlarının Azərbaycan Respublikasının Bakı, Sumqayıt və Gəncə şəhərlərində yerləşən hərbi hissələrinin bazasında Azərbaycan Respublikası DİN-in Daxili Qoşunları yaradılmışdır. SSRİ DİN-in Daxili Qoşunlarının həmin hərbi hissələri o vaxt respublikamızın sərəncamına keçmişdir. Bu hərbi hissələrin hərbi əmlakı, silah-sursatı, xüsusi vasitələrinin ölkədən daşınmasının qarşısı alınmışdır [1, s.16].

31 dekabr 1991-ci ildə DİN-in Daxili Qoşunlarının Baş İdarəsi (DQBİ) yaradılmış, 5456 (Bakı/Biləcəri), 5477 (Gəncə), 3280 (Hacıqabul) və 5478 (Sumqayıt) saylı hərbi hissələr Daxili Qoşunların tabeliyinə verilmişdir. Polkovnik Rafiq Abbas oğlu Ağayev (O, Moskva şəhərindəki “M.V.Frunze adına Hərbi Akademiya”nın məzunu olmuşdur) DİN, DQBİ-nin ilk komandanı təyin edilmişdir [2, s.119-120].

1991-ci ilin dekabrında Azərbaycan DİN-in Daxili Qoşunlarının hərbi hissələrinin komplektləşdirilməsi üçün onun sıralarına ilk çağırış həyata keçirilmişdir. 17.12.1991-ci il tarixdə çağırışçıların ilk qrupu hərbi hissələrə qəbul olunmuşdur [1, s.16].

1992-ci il fevralın 2-də Daxili Qoşunların əsgərlərinin ilk hərbi andıçmə mərasimi təşkil olunmuşdur. Həmin mərasimdə əsgərlər müstəqil Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinin hərbi andını qəbul etmişlər.

25.02.1992-ci ildən SSRİ DİN-in Daxili Qoşunlarından miras qalmış 3669 (Bakı) sayılı hərbi hissənin qərargahı Azərbaycan DİN-in Daxili Qoşunların İdarəsi, 22.04.1992-ci il tarixdən isə Daxili Qoşunlar Komandanının Baş İdarəsi adlandırılmışdır [1, s.220].

1992-ci il martın 12-də Daxili Qoşunların Baş İdarəsinin, Bakı və Sumqayıt şəhərlərində yerləşən hərbi hissələrin şəxsi heyətindən ibarət birləşmiş hərbi dəstə Ağdam rayonu ərazisinə gətirilmişdir. 1992–1994-cü illərdə Daxili Qoşunların hərbi hissələri Ağdam, Ağdərə, Qubadlı, Laçın, Kəlbəcər, Zəngilan, Füzuli və Cəbrayıl rayonları ərazisində respublikamızın ərazi bütövlüyü uğrunda döyüş yolu keçmişdir.

30.06.1992-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər nazirinin müvafiq əmrinə əsasən, SSRİ dövründə fəaliyyət göstərmiş 5456 (Bakı/Biləcəri) sayılı hərbi hissənin təyinatı və daimi dislokasiya yeri rəsmiləşdirilmiş, 03.01.1993-cü il tarixdə imzalanmış aidiyyəti üzrə digər əmrlə hərbi hissənin təşkilatı-ştat strukturu yenilənərək 99713 sayılı hərbi hissə olaraq adlandırılmışdır [3]. Vətənimizə qarşı Ermənistanın hərbi təcavüzü başlayarkən hərbi hissə Daxili Qoşunların digər hərbi hissələri ilə birgə torpaqlarımızın müdafiəsində dayanmışdır. Hərbi hissənin döyüş yolu Ağdam, Zəngilan, Füzuli və Cəbrayıl rayonları ərazisindən keçmişdir. 1994-cü ilin yanvar ayında Füzuli rayonu ərazisində keçirilmiş uğurlu Horadiz əməliyyatında hərbi hissənin şəxsi heyəti də iştirak etmişdir.

1992-ci il iyun ayının 12-də Ağdam rayonunun ərazisində döyüş əməliyyatlarında iştirak edən Daxili Qoşunların şəxsi heyətinin birləşdirilməsi ilə 67987 (ilkin mərhələdə şərti nömrəsi 3650) sayılı hərbi hissə formalaşdırılmışdır. Daxili İşlər nazirinin 30.06.1992-ci il tarixli müvafiq əmri ilə hərbi hissənin şərti adı, təyinatı və daimi dislokasiya yeri rəsmiləşdirilmiş, 03.01.1993-cü il tarixli əmrinə əsasən isə hərbi hissənin təşkilatı-ştat strukturu yenilənmiş və 67987 sayılı hərbi hissə olaraq adlandırılmışdır [3]. Hərbi hissə 1992–1994-cü illərdə Ağdam, Ağdərə, Füzuli və Cəbrayıl rayonları ərazisində erməni işğalçılarına qarşı döyüşlərdə mətinliklə iştirak etmişdir.

1993–1994-cü illərdə Füzuli rayonu ərazisində Horadiz əməliyyatının uğurla başa çatdırılmasında başda hərbi hissə komandiri mayor (hal-hazırda polkovnik) Məhəmməd Hacıyev olmaqla hərbi hissənin bütün şəxsi heyətinin xüsusi rolu olmuşdur. Baş leytenant Ruber Səfərəliyev erməni işğalçılarına qarşı döyüşdə canını fəda edərək hərbi hissənin ilk şəhidi olmuşdur. Hərbi hissənin 4 nəfər hərbi qulluqçusu (baş leytenant Fəxrəddin Nəcəfov, baş leytenant Elşad Yəhyayev, baş leytenant Mətləb Quliyev və əsgər Səxavət Məhərrəmov ölümündən sonra) “Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı” fəxri adına layiq görülmüşlər [4, s.10-34].

67987 sayılı hərbi hissə 1999-cu ilin fevral ayınadək Füzuli və Cəbrayıl rayonlarında ön mövqələrin müdafiəsində dayanmış, həmin tarixdən etibarən Bakı şəhərinə yeni dislokasiya yerinə köçürülmüşdür [1, s.246]. Beləliklə, hərbi hissənin həyatında yeni mərhələ başlanmışdır.

Daxili İşlər nazirinin 30.06.1992-ci il tarixli müvafiq əmri ilə Gəncə şəhərində yerləşən və SSRİ dövründə yaradılmış 5477 sayılı hərbi hissənin şərti nömrəsi saxlanmaqla, təyinatı və daimi dislokasiya yeri rəsmiləşdirilmiş, 03.01.1993-cü il tarixli digər aidiyyəti əmrinə əsasən, hərbi hissə yenidən təşkil edilərək, 17072 sayılı hərbi hissə olaraq adlandırılmışdır [3].

Hərbi hissənin şəxsi heyəti 1992–1993-cü illərdə ön cəbhənin müxtəlif istiqamətlərində ölkəmizin ərazi bütövlüyü uğrunda döyüşlərdə iştirak etmişdir. Xüsusilə Ağdam, Ağdərə, Kəlbəcər rayonları ərazisində şəxsi heyətin keçdiyi döyüş yolu şücaət nümunələri ilə zəngindir.

Daxili İşlər nazirinin 30.06.1992-ci il tarixli müvafiq əmri ilə Bakı şəhərində yerləşən və SSRİ dövründə yaradılmış 3280 sayılı hərbi hissənin şərti adı, təyinatı, həmçinin daimi dislokasiya yeri rəsmiləşdirilmişdir. 29 iyul 1992-ci il tarixdən isə hərbi hissə xidməti fəaliyyətə başlamışdır. Daxili İşlər

nazirinin 03.01.1993-cü il tarixli müvafiq əmrinə əsasən, hərbi hissə yenidən təşkil edilərək 12318 sayılı hərbi hissə olaraq adlandırılmışdır [1, s.254].

1992–1994-cü illərdə erməni işğalçılarına qarşı şiddətli döyüşlərin gətirdiyi dövrdə hərbi hissə ön cəbhəyə şəxsi heyətin hazırlanıb göndərilməsi, döyüşən hissələrin müxtəlif növ təminatı, Daxili Qoşunların Baş İdarəsinin, mərkəzi təchizat anbarlarının mühafizəsi, paytaxtda ictimai təhlükəsizliyin qorunması kimi vəzifələri yerinə yetirmişdir.

12 mart 2005-ci ildə, Daxili Qoşunlar Günü münasibətilə hərbi hissədə keçirilən təntənəli mərasimdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı cənab İlham Əliyev iştirak etmişdir.

Daxili İşlər nazirinin 06.01.2012-ci il tarixli müvafiq əmri ilə hərbi hissə yeni dislokasiya yerinə (Hacıqabul rayonu) köçürülərək təşkilati-ştat strukturu yenilənmiş, təyinatı üzrə yeni vəzifələr həvalə olunmuşdur.

30.06.1992-ci il tarixdə Daxili İşlər nazirinin müvafiq əmri ilə Lənkəran şəhərində yerləşən 5480 sayılı hərbi hissənin (89-cu xüsusi motorlaşdırılmış milis taboru) şərti adı, təyinatı və daimi dislokasiya yeri rəsmiləşdirilmiş və 1993-cü ilin yanvar ayının 3-də Daxili İşlər nazirinin müvafiq əmrinə əsasən, hərbi hissənin təyinatı yenilənərək, Daxili Qoşunların 25033 sayılı hərbi hissəsi kimi fəaliyyətə başlamışdır [3].

Ermənistanın ölkəmizə hərbi təcavüzünün gücləndiyi həmin dövrdə yaranmış mürəkkəb vəziyyət Daxili Qoşunların bütün hərbi hissələrinin fəaliyyətinə öz təsirini göstərdi. 25033 sayılı hərbi hissə həmin çətin vaxtda formalaşmaqla yanaşı, ön cəbhədə torpaqlarımızın müdafiəsində də dayanmışdır.

1993-cü ilin fevral ayının əvvəllərində hərbi hissənin 108 nəfər hərbi qulluqçusu Ağdərə cəbhəsinə göndərilmiş və burada döyüş tapşırıqlarını yerinə yetirmişdir. 06.02.1993-cü il tarixdə Mehmanə kəndi yaxınlığındakı yüksəklik uğrunda döyüş zamanı şəxsi heyətin sıralarından onlarla hərbi qulluqçu şəhid olmuş, itkin düşmüş və yaralanmışdır. Döyüşlərdə iştirak edən şəxsi heyət dağlarda soyuq hava şəraitində donurma təhlükəsi ilə üzləşmişdir [1, s.259].

Daxili İşlər nazirinin 30.06.1992-ci il tarixli müvafiq əmri ilə Sumqayıt şəhərində yerləşən və SSRİ DİN-in Daxili Qoşunlarının tərkibində yaradılmış 5478 sayılı hərbi hissənin şərti nömrəsi saxlanmaqla təyinatı və daimi dislokasiya yeri rəsmiləşdirilmişdir. 03.01.1993-cü ildə Daxili İşlər nazirinin digər müvafiq əmrinə əsasən, hərbi hissənin təşkilati-ştat strukturu yenilənmiş, təyinatı və adı dəyişdirilərək 16075 sayılı hərbi hissə olaraq adlandırılmışdır [3].

Hərbi hissənin şəxsi heyəti 1992-ci ilin mart ayından başlayaraq ilk döyüş sınaqlarından keçmişdir. 1992–1993-cü illərdə Ağdam–Ağdərə rayonları ərazisində respublikamızın ərazi bütövlüyü uğrunda döyüşlərdə hərbi hissənin onlarla hərbi qulluqçusu şəhid olmuş, itkin düşmüş və yaralanmışdır. Daxili Qoşunların ilk şəhidlərindən biri olan çavuş Hatəm xan Babayev bu hərbi hissədə xidmət etmişdir.

Hərbi hissənin əsgəri olmuş Ruslan Muradov döyüşlərdə göstərdiyi igidliyə görə ölümündən sonra “Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı” fəxri adına layiq görülmüşdür [5, s.215].

30.06.1992-ci il tarixdə Daxili İşlər nazirinin müvafiq əmri ilə Zaqatala rayonunda 5482 şərti nömrəsi verilməklə Daxili Qoşunların növbəti hərbi hissəsi formalaşdırılmış, təyinatı və daimi dislokasiya yeri rəsmiləşdirilmişdir. 03.01.1993-cü il tarixində isə Daxili İşlər nazirinin digər müvafiq əmrinə əsasən, hərbi hissənin təyinatında dəyişiklik edilmiş, təşkilati-ştat strukturu təkmilləşdirilmiş və 5482 şərti nömrəsi ləğv olunaraq 17074 sayılı hərbi hissə kimi fəaliyyətə başlamışdır [3]. Bu hərbi hissə də Daxili Qoşunların döyüş yolu keçmiş və ictimai təhlükəsizliyin keşiyində uğurlu nəticələr göstərmiş hərbi hissələrindən biridir.

Hazırda Bakı şəhərində yerləşən Daxili Qoşunların 25031 sayılı hərbi hissəsinin (ilkin mərhələdə şərti nömrəsi 3270 və sonradan 25035) formalaşmasına 1992-ci ildən başlanılmışdır. Belə ki, Daxili İşlər nazirinin 30.06.1992-ci il tarixli müvafiq əmri ilə 3270 şərti nömrəsi verilməklə, hərbi hissənin təyinatı, daimi dislokasiya yeri (Əli Bayramlı şəhəri, hal-hazırda Şirvan şəhəri) rəsmiləşdirilmişdir. Daxili İşlər nazirinin 03.01.1993-cü il tarixli digər əmrinə əsasən, hərbi hissə 25035 şərti nömrəsi ilə adlandırılmışdır [6].

19 noyabr 1994-cü ildə hərbi hissənin təşkilati-ştat strukturu təkmilləşdirilərək yeni dislokasiya yerində (Hacıqabul rayonu) təşkil olunmuşdur. Həmin tarixdən fəaliyyətini davam etdirən hərbi hissə tədris təyinatı əsas götürülərək mərhələ-mərhələ inkişaf yolu keçmişdir.

Daxili İşlər nazirinin 06.01.2012-ci il tarixli müvafiq əmri ilə hərbi hissə 25031 şərti nömrəsi verilməklə yeni dislokasiya yerində (Bakı şəhəri, 12318 sayılı hərbi hissənin əvvəl yerləşmiş olduğu hərbi şəhərcik) fəaliyyətini davam etdirir və həmin vaxtdan onun yeni vəzifələri müəyyən olunmuşdur. Bu gün hərbi hissədə Daxili Qoşunların sıralarına yeni çağırışçıların mərkəzləşdirilmiş qəbulu, onların təlim-tərbiyə prosesi, hərbi andıçmə mərasimləri, kiçik komandirlərin təcrübə kursları təşkil olunur [1, s.278].

30.06.1992-ci il tarixdə Daxili İşlər nazirinin müvafiq əmri ilə Hacıqabul rayonunda 3645 sayılı hərbi hissənin formalaşdırılmasına başlanılmış və daimi dislokasiya yeri rəsmiləşdirilmişdir. 03.01.1993-cü ildə isə Daxili İşlər nazirinin digər müvafiq əmrinə əsasən, hərbi hissənin təyinatında dəyişiklik edilmiş, təşkilati-ştat strukturu yenilənmiş, 3645 şərti nömrəsi ləğv edilmiş və 25032 sayılı hərbi hissə olaraq adlandırılmışdır [6].

1992–1994-cü illərdə hərbi hissənin şəxsi heyəti ön cəbhənin müxtəlif istiqamətlərində erməni işğalçılarına qarşı döyüşlərdə iştirak etmişdir. 1994-cü ildə keçirilmiş uğurlu Horadiz əməliyyatında hərbi hissənin şəxsi heyəti də fədakarlıq nümunəsi göstərmişdir. Ərazi bütövlüyümüz uğrunda döyüşlərdə hərbi hissənin onlarla hərbi qulluqçusu şəhid olmuş, itkin düşmüş və yaralanmışdır.

Atəşkəs dövründə də hərbi hissənin şəxsi heyəti döyüş bölgəsinə ezam olunmuş, 67987 sayılı hərbi hissənin şəxsi heyəti ilə birgə Füzuli və Cəbrayıl rayonları ərazisində düşmənlə təmas xəttindəki mövqelərin müdafiəsində dayanmışdır [1, s.282].

1999-cu ildən etibarən hərbi hissəyə tədris təyinatlı vəzifələr həvalə olunmuşdur. Burada Daxili Qoşunlar üçün kiçik komandirlər (çavuş heyəti) və ayrı-ayrı xidmət sahələri üzrə mütəxəssislər hazırlanır.

Daxili İşlər nazirinin 06.01.2012-ci il tarixli müvafiq əmrinə əsasən, Şirvan şəhərində hərbi hissənin yeni dislokasiya yeri müəyyən edilmiş, təşkilati-ştat strukturu təkmilləşdirilmiş və müasir standartlara cavab verən yeni hərbi şəhərcik yaradılmışdır.

30.06.1992-ci il tarixdə Daxili İşlər nazirinin müvafiq əmri ilə 5479 sayılı hərbi hissənin təyinatı və daimi dislokasiya yeri rəsmiləşdirilmiş, 28.08.1992-ci il tarixdə isə hərbi hissənin ilk dislokasiya yerinə (Xaçmaz rayonunun Yalama qəsəbəsi) yerləşdirilməsi və formalaşdırılmasına başlanmışdır.

03.01.1993-cü il tarixdə Daxili İşlər nazirinin müvafiq əmrinə əsasən, 5479 sayılı hərbi hissənin təyinatında dəyişiklik edilmiş və 16073 sayılı hərbi hissə olaraq adlandırılmışdır [6]. Bununla yanaşı, hərbi hissə tam formalaşanaqədək dislokasiya yeri üzrə yerdəyişmələr olmuş, təşkilati-ştat strukturu ardıcılıqla təkmilləşdirilmişdir.

1993-cü ildə hərbi hissənin bir qrup şəxsi heyəti Daxili Qoşunların Ağdam rayonu ərazisindəki hərbi hissəsinə ezam olunmuş, oradakı şəxsi heyətlə birgə torpaqlarımızın müdafiəsində dayanmışdır.

24.09.2011-ci il tarixdə Quba rayonunun Aşağı Atuc kəndi ərazisində yeni hərbi şəhərcik inşa olunaraq istifadəyə verilmiş və 16073 sayılı hərbi hissənin yeni dislokasiya yeri rəsmiləşdirilmişdir [7].

Hərbi hissə bu günədək fəaliyyət göstərdiyi müddətdə dislokasiya yeri və ətraf rayonlarda ictimai asayişin və təhlükəsizliyin mühafizəsi, silahlı cinayətkarların zərərsizləşdirilməsi, qaçaqmalçılıqla mübarizə, qanunsuz saxlanan silah və sursatların aşkar edilib götürülməsi, qeyri-qanuni silahlı dəstələrin tərk-silah edilməsi, ictimai qaydanın kütləvi şəkildə pozulması hallarının qarşısının alınması üzrə tapşırıqların öhdəsindən bacarıqla gəlmişdir.

03.01.1993-cü il tarixində Daxili İşlər nazirinin müvafiq əmri ilə 12576 sayılı hərbi hissənin (Hərbi Hospital, ilkin mərhələdə şərti nömrəsi 3203 sayılı hərbi hissə) şərti nömrəsi, təyinatı və daimi dislokasiya yeri rəsmiləşdirilmişdir [3]. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 11.01.1993-cü il tarixli, 13 sayılı qərarına əsasən, “Dərin özüllər” zavodunun Bakının Qaradağ rayonunda tikilən xəstəxana binası Daxili Qoşunların istifadəsinə verilmişdir [1, s.290]. Bu vaxtdan etibarən Hərbi Hospitalın təşkilinə başlanmışdır.

1993-cü il dekabrın 27-də Hərbi Hospital döyüş bölgəsindən ilk yaralıları qəbul etmişdir. Döyüş əməliyyatları getdiyi dövrdə (1993–1994-cü illər ərzində) Hərbi Hospitalın həkimləri, tibb bacıları və sanitarları yaralıların həyatının xilas edilməsi, onların sağalıb sıraya qayıtması üçün böyük fədakarlıq göstərmişlər.

Müharibə dövründən sonra Daxili Qoşunların Hərbi Hospitalının inkişaf edilməsi, həkim və orta tibb heyəti kadrları ilə tam komplektləşdirilməsi, müalicə-profilaktik tədbirlərin daha effektiv həyata keçirilməsi üçün zəruri olan şərait və maddi bazanın genişləndirilməsi, tibbi maarifləndirmə işinin təşkili, fəaliyyət üzrə müvafiq normativ sənədlərin hazırlanması istiqamətində nəzərəcarpacaq addımlar atılmışdır.

2005-ci ilin dekabr ayının 15-dən hospital dislokasiya yerini dəyişərək, öz fəaliyyətini Bakı şəhəri Nərimanov rayonundakı yeni inşa və bərpa olunmuş binada (ilkin mərhələdə Daxili Qoşunların Baş İdarəsi kimi fəaliyyət göstərmişdir) davam etdirir [8].

1992-ci ilin iyun ayının 12-dən etibarən 64412 saylı hərbi hissənin (ilkin mərhələdə 3280 saylı hərbi hissənin tərkibində mərkəzləşdirilmiş anbarlar olaraq) təşkilinə başlanmışdır. Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər nazirinin 03.01.1993-cü il tarixli müvafiq əmrinə əsasən, 12318 saylı hərbi hissənin (06.01.2012-ci il tarixdən etibarən 25031 saylı hərbi hissə olaraq fəaliyyət göstərir) bazasında 64412 saylı hərbi hissə formalaşdırılmışdır [6].

Hərbi hissə yarandığı vaxtdan bu günədək öz təyinatı baxımından xüsusi vəzifələri yerinə yetirir. Belə ki, Daxili Qoşunların mərkəzləşdirilmiş maddi-texniki təminatı bu hərbi hissə vasitəsilə həyata keçirilir. Daxili Qoşunların fəaliyyətinin ötən bütün mərhələlərində, o cümlədən ərazi bütövlüyümüz uğrunda döyüşlərdə hərbi hissə ön cəbhədəki və digər bölgələrdəki hərbi hissələri zəruri təchizat növləri ilə fasiləsiz təmin edə bildi. Bu gün də hərbi hissə qarşısına qoyulan tapşırıqları uğurla yerinə yetirir.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin ölkəmizə rəhbərlik etdiyi dövrdə həyata keçirilən ordu quruculuğu prosesi Daxili Qoşunlarda yeni mərhələnin başlanğıcını qoymuş, hərbi hissələrimizin inkişafına böyük təkan vermişdir. Qeyd olunan prosesin tərkib hissəsi olaraq, 10.04.1995-ci il tarixdə Daxili Qoşunların Naxçıvan şəhərində yerləşən 12565 saylı hərbi hissəsi (ilkin mərhələdə şərti nömrəsi 5481 saylı hərbi hissə kimi Daxili İşlər nazirinin 30.06.1992-ci il tarixli əmri ilə formalaşdırılmış, 03.01.1993-cü il tarixli digər əmrinə əsasən isə şərti nömrəsi dəyişdirilərək 12565 saylı hərbi hissə olaraq adlandırılmışdır [3]) yenidən təşkil edilmişdir. Daxili İşlər nazirinin 04.12.2002-ci il tarixli müvafiq əmri ilə hərbi hissənin təyinatı üzrə təşkilati-ştat strukturu təkmilləşdirilmiş, yerinə yetirdiyi vəzifələr genişləndirilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 24.09.2014-cü il tarixli müvafiq sərəncamına əsasən, 12565 saylı hərbi hissənin statusu yeni səviyyəyə yüksəlmiş (əlahiddə əməliyyat briqadası), təyinatı üzrə təşkilati-ştat strukturu əsaslı şəkildə yenilənmiş, maddi-texniki bazası möhkəmləndirilmişdir.

12565 saylı hərbi hissə yarandığı gündən bu günədək yerləşdiyi mühüm bölgədə qarşısına qoyulan vəzifələri layiqincə yerinə yetirmiş, ictimai asayişin və təhlükəsizliyin qorunmasında, kütləvi tədbirlər zamanı ictimai qaydanın təmin olunmasında zəngin təcrübə toplayaraq xidməti fəaliyyətində təqdirəlayiq nailiyyətlər əldə etmişdir.

2003-cü ildən etibarən Daxili Qoşunlarda yeni müxtəlif təyinatlı hərbi hissələrin (16076, 16077, 17077 və 17071 saylı hərbi hissələr) və təlim mərkəzlərinin (Xızı Təlim Mərkəzi və Qaraheyt Təlim Mərkəzi) yaradılması ilə Daxili Qoşunların fəaliyyət istiqaməti daha da genişləndirilmişdir.

27.06.2003-cü il tarixdə Daxili İşlər nazirinin müvafiq əmrinə əsasən, mühüm dövlət obyektlərinin etibarlı mühafizəsinin təmin edilməsi məqsədilə Bakı şəhərinin Bakıxanov qəsəbəsində 16076 saylı hərbi hissə yaradılmışdır [9]. Bu hərbi hissə Daxili İşlər Nazirliyinin, Respublika Baş Prokurorluğunun və Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsinin inzibati binalarının mühafizəsini təşkil edir.

20.03.2008-ci il tarixdə Daxili İşlər nazirinin müvafiq əmri ilə Bərdə şəhərində 16077 saylı hərbi hissə yaradılmış [10], 28.03.2016-cı il tarixdə imzalanan digər əmrə əsasən, hərbi hissənin təşkilati-ştat strukturu yenilənərək üzərinə düşən vəzifələr genişləndirilmişdir [11].

Helikopter Eskadrilyasının yaradılması Daxili Qoşunların həyatında mühüm hadisələrdən biridir. Bununla Daxili Qoşunların döyüş potensialının artırılmasına nail olunmuş, onun tərkibində aviasiya xidmətinin təşəkkül tapmasının əsası qoyulmuşdur.

Helikopter Eskadrilyası Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər nazirinin 19.06.2008-ci il tarixli müvafiq əmri ilə ilkin mərhələdə Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsində yerləşən 99713 saylı hərbi hissənin tərkibində təşkil olunmuş, daha sonra isə 01.08.2009-cu il tarixli əmrə əsasən, Hərbi Eskadrilya 99713 saylı hərbi hissənin tərkibindən çıxarılarq, 17077 saylı hərbi hissə kimi yenidən yaradılmışdır [12].

29.03.2012-ci il tarixdə 17077 saylı hərbi hissə yeni dislokasiya yerində, Bakı şəhəri Biləcəri qəsəbəsində, 99713 saylı hərbi hissənin yaxınlığında yerləşdirilmişdir. Hərbi hissənin təyinatına uyğun olaraq burada xüsusi infrastruktur yaradılmışdır [1, s.296].

Daxili İşlər nazirinin 23.12.2014-cü il tarixli müvafiq əmri ilə Qəbələ rayonu ərazisində 17071 saylı hərbi hissə yaradılmışdır [13]. Hərbi hissənin şəxsi heyəti dislokasiya yerində indiyədək keçirilmiş beynəlxalq, respublika və bölgə əhəmiyyətli kütləvi tədbirlərdə ictimai qayda və təhlükəsizliyin qorunmasında üzərinə düşən tapşırıqların öhdəsindən bacarıqla gəlmişdir.

Ötən dövrün ən mühüm hadisələrdən biri də Daxili Qoşunların Ali Hərbi Məktəbinin yaradılmasıdır. Ali Hərbi Məktəbin formalaşmasınadək, Daxili Qoşunların tərkibində tədris təyinatlı və fərqli strukturlu hərbi hissələr fəaliyyət göstərirdi.

1997-ci il oktyabrın 31-də imzalanmış “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunlarının Baş İdarəsinin şəxsi heyətinə Türkiyə Jandarma İdarəsi tərəfindən ediləcək təlim-təhsil və təchizat yardımına aid Protokol”un tələblərinə uyğun olaraq, Daxili Qoşunlarda müasir tələblərə cavab verən tədris prosesinin təşkilinə start verilmişdir [1, s.232].

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 17 aprel 2006-cı il tarixli qərarına əsasən, Daxili Qoşunların Orta İxtisas Hərbi Məktəbinin əsası qoyulmuşdur.

Daxili İşlər Nazirliyi Daxili Qoşunlarının Ali Hərbi Məktəbi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 fevral 2011-ci il tarixli Sərəncamı ilə Orta İxtisas Hərbi Məktəbinin bazasında yaradılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 09 iyul 2012-ci il tarixli Fərmanı ilə Ali Hərbi Məktəbin Nizamnaməsi təsdiq edilmişdir.

Müstəqilliyimizin ilk günlərində Daxili Qoşunların hərbi hissələrinin qarşısına mühüm tapşırıqlar qoyulmuşdur. Belə ki, Daxili Qoşunlar tərəfindən respublikamızın paytaxtında və bölgələrdə daxili işlər orqanları ilə birgə ictimai asayişin, təhlükəsizliyin qorunması, silahlı cinayətkar dəstələrin zərərsizləşdirilməsi, mühüm dövlət obyektlərinin, cəzaçəkmə müəssisələrinin, istintaq təcridxanalarının mühafizəsi, məhkum olunmuş şəxslərin daşınması və digər spesifik xarakterli vəzifələr yerinə yetirilmişdir. Bütün bunlarla yanaşı, Daxili Qoşunların şəxsi heyəti respublikamızın ərazi bütövlüyü uğrunda döyüşlərdə də iştirak etmişdir.

1993-cü ilin yanvar ayında Daxili Qoşunların xidməti fəaliyyətində cəzaçəkmə müəssisələri ilə bağlı funksiyaların icrası dayandırılmış və bu vəzifələr ədliyyə strukturlarına həvalə edilmişdir [14].

8 fevral 1994-cü ildə qəbul edilmiş “Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunlarının statusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu Daxili Qoşunların əsas funksiyalarını, vəzifələrini, fəaliyyətinin prinsiplərini müəyyən etmiş, hərbi qulluqçuların hüquqi vəziyyətini nizama salmışdır. “Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunlarının statusu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsində Daxili Qoşunların aşağıdakı vəzifələri müəyyən edilmişdir:

- mühüm dövlət obyektlərinin, kommunikasiya qurğularının, xüsusi yüklərin mühafizə edilməsi;
- mühafizə olunan obyekt və qurğularda qəzaların, yanğınların, təbii fəlakətlərin və buna bənzər başqa halların nəticələrinin aradan qaldırılması;
- mühafizə olunan əraziyə soxulmuş şəxslərin axtarılması və tutulması;
- islah-əmək müəssisələrində kütləvi iğtişəşlərin qarşısının alınması;
- mühafizədən qaçmış məhkumların və həbs edilmiş şəxslərin axtarılmasında və tutulmasında iştirak;

- Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin maddi-texniki və hərbi təchizat idarələrinin anbarları və hərbi bazalarının mühafizəsi;
- digər daxili işlər orqanları ilə birlikdə şəhərlərdə və digər yaşayış məntəqələrində patrul-post xidməti vasitəsilə ictimai asayişin qorunması, habelə kütləvi tədbirlər keçirilərkən ictimai təhlükəsizliyin təmin olunmasında iştirak;
- qəzalar, bədbəxt hadisələr, yanğınlar, təbii fəlakətlər və başqa fəvqəladə hallar zamanı, habelə fəvqəladə vəziyyətin hüquqi rejimi təmin edilərkən insanların xilas olunması, sahibsiz qalmış əmlakın mühafizəsi, ictimai asayişin qorunması üçün təxirəsalınmaz tədbirlərdə iştirak edirlər;
- yaşayış məntəqələrində kütləvi iğtişaşların qarşısının alınmasında;
- zərurət olduqda Azərbaycan Respublikası ərazisinin müdafiəsində iştirak [15, s.95-96].

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 11 mart 2002-ci il tarixli, 676 nömrəli Fərmanı ilə “DİN-in Daxili Qoşunlarının emblemi haqqında” və 677 nömrəli Fərmanı ilə isə “DİN-in Daxili Qoşunlarının hərbi hissəsinin döyüş bayrağı haqqında” əsasnamələr təsdiq edilmişdir.

2004-cü il aprel ayının 23-də Daxili Qoşunların Bakı qarnizonunda yerləşən bir neçə hərbi hissəsinə ilk dəfə olaraq döyüş bayraqlarının təqdim olunması mərasimi keçirilmiş, həmin ilin noyabr ayının 17-də isə Daxili İşlər naziri tərəfindən Döyüş Bayrağı Daxili Qoşunların Komandanına təqdim edilmişdir [1, s.61].

Müstəqilliyimizi bərpa etdiyimiz vaxtdan bu günədək Daxili Qoşunlar yenidən formalaşmış, onun fəaliyyətinin hüquqi-normativ bazası yaradılmışdır. Sovet dövründən qalma direktiv, əmr və təlimatlar, nizamnamə və əsasnamələr öz qüvvəsini itirmişdir. Hərbi hissələrin maddi-texniki bazası möhkəmləndirilmiş, bir sıra regionlarda yeni hərbi hissələr yaradılaraq ictimai təhlükəsizlik təmin edilmişdir.

Ötən illərdə beynəlxalq əməkdaşlıq əlaqələri genişləndirilmiş, Daxili Qoşunların hərbi qulluqçularının ayrı-ayrı ölkələrdə hərbi təhsil alması, təkmilləşmə kurslarını keçməsi yönündə mühüm addımlar atılmışdır. Hərbi qulluqçuların çoxu xaricdəki (Türkiyə Respublikası, Almaniya Federativ Respublikası, Amerika Birləşmiş Ştatları, Çin Xalq Respublikası, Rusiya Federasiyası və s.) hərbi təhsil müəssisələrində yüksək təlim nəticələri nümayiş etdirmişdir.

Ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi kursunun davamçısı kimi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin Daxili Qoşunlara xüsusi diqqət və qayğısı, eləcə də dost ölkələrlə hərbi əməkdaşlığa üstünlük verməsi nəticəsində Azərbaycan Respublikası DİN-in Daxili Qoşunları gündən-günə möhkəmlənərək yüksək səviyyə çatmışdır.

Nəticə

Ölkədə daxili sabitliyin təmin edilməsi, eləcə də ərazi bütövlüyümüzün qorunmasında düşmən qüvvələrinə qarşı döyüş əməliyyatlarında fədakar fəaliyyəti ilə seçilən Daxili Qoşunların yaranması məhz müstəqillik dövrümüzün ilk illərinə təsadüf edir. Daxili Qoşunların bu gün müasir tələblərə cavab verən və yüksək döyüş qabiliyyətinə sahib olan qoşun növü kimi formalaşması, xüsusilə Ümummilli lider Heydər Əliyevin və onun siyasi kursunun davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrimizin Ali Baş Komandanı cənab İlham Əliyevin səyi, diqqəti və qayğısı nəticəsində mümkün olmuşdur.

Vətəndaşlarımızın əmin-amanlığını təhdid edən, ictimai asayişə təhlükə yaradan silahlı cinayətkarların, terrorçu qrupların zərərsizləşdirilməsi, ayrı-ayrı vaxtlarda paytaxt və digər bölgələrdə kütləvi iğtişaşların qarşısının alınması, dövlət əhəmiyyətli tədbirlərdə ictimai təhlükəsizliyin təmin olunması, təbii fəlakətlər zamanı xilasetmə işlərində fəal iştirak, mühüm dövlət obyektlərinin etibarlı qorunması, eləcə də ərazi bütövlüyümüz uğrunda gedən döyüşlərdə Daxili Qoşunlar, ölkə rəhbərliyinin və Azərbaycan xalqının güvənini qazanmış, etibarını doğrultmuşdur.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı

1. Məmmədova, T. Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunları / T.Məmmədova. – Bakı, – 2012. – 392 s.
2. Əliyərli, İ.M. Azərbaycan Daxili İşlər orqanlarının tarixi / İ.M.Əliyərli, T.R.Behbudov – Bakı: Mütərcim, – 2003. – 248 s.
3. Daxili Qoşunların Arxivi, Daxili Qoşunlar komandanının 18.01.1993-cü il tarixli, 02 №-li əmri.
4. Məmmədova, T. Oğullar verir ki, can yaşasın Azərbaycan / T.Məmmədova. – Bakı, – 1999. – 200 s.
5. Əsgərov, V. Azərbaycanın Milli Qəhrəmanları, Sumqayıt / V.Əsgərov. – Bakı: QAPP-POLİQRAF, – 2005. – 351 s.
6. Daxili Qoşunların Arxivi, Daxili Qoşunlar komandanının 23.01.1993-cü il tarixli, 04 №-li əmri.
7. DİN-in Daxili Qoşunlarının 16073 sayılı hərbi hissənin tarixi formulyarı, IX bölmə.
8. DİN-in Daxili Qoşunlarının 12576 sayılı hərbi hissənin tarixi formulyarı, IX bölmə.
9. Daxili Qoşunların Arxivi, Daxili Qoşunlar komandanının 17.07.2003-cü il tarixli, 016 №li əmri.
10. Daxili Qoşunların Arxivi, Daxili İşlər Nazirinin 20.03.2008-ci il tarixli, 08 №-li əmri.
11. DİN-in Daxili Qoşunların 16077 sayılı hərbi hissə qərargahı, Daxili Qoşunlar komandanının 30.03.2016-cı il tarixli, 06 №-li əmri.
12. Daxili Qoşunların Arxivi, Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər nazirinin 01.08.2009-cu il tarixli 017 №-li Əmri.
13. Daxili Qoşunların Arxivi, Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər nazirinin 23.12.2014-cü il tarixli, 026 №-li əmri.
14. Daxili Qoşunların Arxivi, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 09.01.1993-cü il tarixli, 399 №-li Fərmanı.
15. Mirzəyev, S.A. Azərbaycan Respublikasının Hərbi Qanunvericilik Ensiklopediyası / S.A.Mirzəyev, N.A.Səfərov. – Bakı, – 2013, – 1268 s.

Аннотация**Формирование внутренних войск Министерства Внутренних Дел
Азербайджанской Республики****Турал Новрузов**

Внутренние Войска в качестве одного из регулирующих войск независимой республики сыграли особую роль на начальном этапе становления Армии. Со дня своего создания внутренние войска наряду с поддержанием внутренней стабильности в стране принимали участие в деле защиты Родины. В соответствии с Указом, подписанным Национальным Лидером Гейдаром Алиевым 9 марта 1995 года, 12 марта был объявлен Днем Внутренних Войск. И это не случайно. Именно личный состав Внутренних Войск независимого Азербайджана 12 марта 1992 года впервые начал боевые операции против армянских оккупантов во имя территориальной целостности нашей страны. В статье повествуется о создании, формировании и деятельности Внутренних Войск МВД Азербайджана, начиная с первых лет независимости страны.

Ключевые слова: Внутренние Войска, боевой путь, военная часть, подразделение, Национальный Герой.

Abstract**Formation of Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs
of the Republic of Azerbaijan****Tural Novruzov**

Internal Troops have played a special role in the early stages of the army building, as one of the first regular types of troops of our independent state. The Internal Troops, along with the preservation

of domestic stability in the country since its establishment, also participated in the defense of the Homeland. In accordance with Decree of March 9, 1995 signed by National Leader Heydar Aliyev, March 12 was declared as the Day of Internal Troops. It was not accidental. The personnel of the Independent Azerbaijan Internal Troops started their battle against the Armenian invaders for the territorial integrity of our country for the first time on March 12, 1992. The article tells about establishment, formation and activity of Internal Troops of Azerbaijan MIA since the early years of our independence.

Keywords: Internal Troops, battle way, military unit, division, National Hero.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 10.06.2020

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 11.07.2020

Çapa qəbul edilmişdir: 08.08.2020